

Oliekevers in de Oude Koedood

Linde Slikboer [entomoloog, EIS Kenniscentrum Insecten & junior honorair conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; linde.slikboer@naturalis.nl]

Onlangs viel, tijdens het werken in de collectie, mijn oog op een paar dikke zwarte kevers die zo'n 85 jaar geleden binnen de gemeente Rotterdam gevonden werden. Het ging om twee soorten: de gewone oliekever (*Meloe proscarabaeus*) en de blauwe oliekever (*Meloe violaceus*). De kevers werden in 1934 verzameld door bijen- en wespenkenner J. P. van Lith. Op het vindplaatslabel is te lezen "Koedood, Rotterdam", woorden die bij menig nostalgisch Rotterdams natuurliefhebber het hart sneller laten kloppen.

Oliekevers

Oliekevers (Coleoptera: Meloidae) zijn een interessante groep van kevers die zich hebben gespecialiseerd op het parasiteren van andere insecten. De vrouwtjeskevers van het genus *Meloe* (de 'echte oliekevers') leggen hun eieren in de buurt van de nesten van wilde bijen. De eigenaardig uitzierende larven hebben vóór hun eerste vervelling zes pootjes, waarmee ze naar bloemen en andere hoge punten in de vegetatie kruipen (de Wilde 2016). Daar aangekomen grijpen ze zich vast aan foeragerende of rustende bijen en reizen vervolgens mee naar het bijennest. Aangekomen bij de nestingang laat de larve zich van de bijenrug vallen, gaat het nest binnen en eet vervolgens de voedselvoorraad en het ei van de bij op.

▲ Oliekevers in de collectie van Het Natuurhistorisch. (Linde Slikboer)

Indicatoren

De volwassen oliekevers kunnen niet vliegen. Ze hebben kleine, onbruikbare vleugels en daarbij een zeer zwaar lijf dat bij de eidragende vrouwtjes ruim drie centimeter groot kan worden. De oliekevers kunnen zich daarom in het volwassen stadium niet makkelijk verspreiden. Daarbij maakt hun relatief grote formaat de dieren kwetsbaar en zijn ze ook nog eens afhankelijk van grote populaties wilde bijen. Dit alles maakt ze goede indicatoren voor waardevolle en stabiele (natuur)terreinen.

Momenteel worden de gewone en blauwe oliekever vooral nog in de provincie Limburg waargenomen, hoewel ze ook daar geen alledaagse verschijning meer zijn. In het westen en noorden van Nederland worden de soorten in de afgelopen decennia slechts plaatselijk nog gezien. De 'gewone meiwormen' zoals ze in de volksmond wel genoemd werden, behoren dan ook tot de groepen insecten die in de laatste tientallen jaren sterk zijn afgenomen. Vier van de zes soorten van het geslacht *Meloe* zijn in Nederland al uitgestorven.

Koedood

De oliekevers in de collectie zijn dus hoe dan ook bijzonder, maar de vindplaats is dat evenzeer. De Koedood waarlangs van Lith zijn oliekevers ving, leek in niets op het watertje zoals we het nu kennen. De Oude Koedood was ooit een rivierarm die IJsselmonde in tweeën spleet en de Oude Maas in het zuiden met de Nieuwe Maas in het noorden verbond. In de 16^e eeuw werd de rivier afgedamd en stond toen niet meer in verbinding met open water. Ondanks deze afname van dynamiek bleven de natuurwaarden nog lang groot en vrijwel onaangetaast.

De oevers bestonden uit rietland en struikachtige begroeiing en waren bij natuurliefhebbers uit de wijde omtrek bekend als bijzonder rijk aan vogels, planten en insecten. Zo vond van der Gen er in 1914 honderden rupsen van de nachtpauwoog en zijn er tal van bijzondere planten gemeld, zoals

veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*) en kievitsbloem (*Fritillaria meleagris*) (KNBV 1903, van den Houten 1930). Beukelman (1932) zag er een nestje geelgorzen (*Emberiza citrinella*) dat werd leeggeroofd door een wezel (*Mustela nivalis*). In het gebied broedden daarnaast nog spotvogel (*Hippolais icterina*) en grauwe gors (*Emberiza calandra*) (van der Gen 1913). De laatste verdween net zoals de geelgorzen - die toen in de volksmond nog bekend stond als de polderkanarie - al vele decennia geleden uit de buurt als broedvogel. In de eerste helft van de 20^e eeuw verdween het noordelijk deel van de Koedood onder de gloednieuwe Waalhaven. Aan het einde van die eeuw werd ook het laatste stuk originele Koedood opgeofferd, toen dat bij de bouw van de vinexwijk Portland werd gedempt. De naam leeft nog voort in het iets westelijker gegraven water.

Met de Oude Koedood en haar natuurwaarde zijn ook de oliekevers verdwenen uit die omgeving. Al tientallen jaren zijn de dikke blauwzwarte kevers niet meer gezien in de wijde omtrek van de stad. Zo biedt een natuurhistorische collectie ook nog eens een nostalgische kijk op de geschiedenis van Rotterdam. ◀

Literatuur

- Beukelman, C. 1932 - Geelgorzentragedie - *De Levende Natuur* 36(9): 286
- Gen, C.A., van der, 1913 - Een verdwijnend stukje natuur - *De Levende Natuur* 18(6): 136-139
- Gen, C.A., van der, 1914 - *Saturnia Pavonia* - *De Levende Natuur* 19(6): 139-141
- Houten, J.M., van den, 1930 - Na dertig jaar in het polderland - *De Levende Natuur* 35(5): 162-167
- Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging, 1903 - Ingekomen planten in 1902 - *Nederlands kruidkundig Archief* 13(3): 956-1000
- Wilde, A. de, 2016 - De liftende larven van de oliekever - *Natura* 113(1): 17-19